

РОЗРЯДНО-ІМПУЛЬСНА СИСТЕМА ВИРОБНИЦТВА ІСКРОЕРОЗІЙНИХ ПОРОШКІВ МЕТАЛІВ ІЗ ВИСОКОЮ ЕЛЕКТРОПРОВІДНІСТЮ

*А. В. Жильцов, доктор технічних наук
В. В. Коробський, кандидат технічних наук
С. О. Лапшин, Г. А. Гранкін, аспіранти*
e-mail: kor-vlad-2002@mail.ru*

Анотація. *Наведено результати роботи зі створення експериментального комплексу для здійснення об'ємного електроіскрового диспергування струмо-провідних електроконтактних матеріалів. Досліджено вплив енергетичних параметрів розрядного контуру на дисперсність мікро- та нанофракцій порошку.*

Ключові слова: *фізика електричного розряду, об'ємне електроіскрове диспергування, електроіскровий синтез, плазма, порошки металів*

Електроіскрові технології отримання наноструктурних і ультрадисперсних порошоків металів і сплавів нині є одними з найефективніших і можуть задовольняти вимоги поставленої наукової та прикладної задачі. Багаторічні дослідження електроіскрових процесів [2, 5], діагностика плазмового каналу розряду [1], вивчення фізичних явищ, що супроводжують електричний розряд, встановлення взаємозв'язків між електрофізичними параметрами та ерозією металів, дали змогу виокремити їх у самостійний технологічний процес.

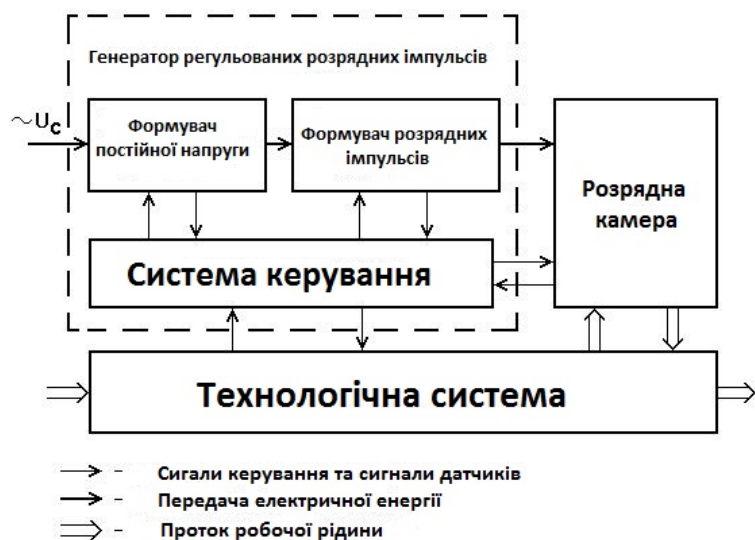
Мета досліджень – встановлення механізмів та вивчення особливостей процесу електроіскрового диспергування струмопровідних електроконтактних матеріалів, а також матеріалів для модифікування металевих сплавів.

Матеріали та методика досліджень. Для реалізації електроіскрового синтезу порошоків металів, які мають високу електропровідність (порошок міді, заліза, алюмінію тощо), було розроблено структурну схему комплексу об'ємного електроіскрового диспергування струмопровідних гранул [5], яка включає в себе генератор іскророзрядних імпульсів, розрядну камеру та технологічну систему (рис.1). Головними блоками генератора є напівпровідникові формувачі постійної напруги та формувач розрядних імпульсів, а також система керування режимами генератора, розрядної камери і технологічної системи.

---

*Науковий керівник – доктор технічних наук А. В. Жильцов

© А. В. Жильцов, В. В. Коробський, С. О. Лапшин, Г. А. Гранкін

Рис. 1. Структурна схема комплексу об'ємного електроіскрового диспергування струмопровідних гранул

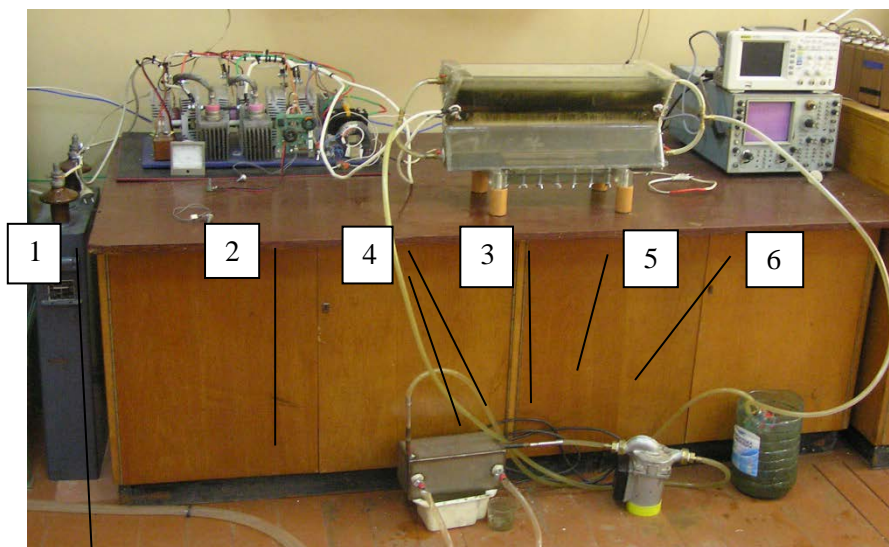
Реалізація електроіскрового процесу здійснюється на експериментальному комплексі, загальний вигляд якого наведено на рис. 2, а його робочі параметри наведено в таблиці.

Робочі параметри експериментального комплексу

Індуктивність розрядного контуру, мкГн	Напруга заряджання конденсатора, В	Ємність конденсатора, мкФ	Електропровідність камери, мС/см	Опір камери, Ом	Частота імпульсів, кГц
~ 1	40...200	25...100	0,001...0,02	0,15...1,5	0,2...2

Силова частина комплексу складається з тиристорного генератора (2), як накопичувач енергії використовуються конденсатори (1) ємністю від 25 до 100 мкФ. Особливістю реалізації методу об'ємного електроіскрового диспергування, є наявність струмопровідного шару гранул (3), що розташований між основними електродами (4). Процес відбувається в реакційній камері (5), заповненій слабопровідною деіонізованою водою (6). Подача напруги на основні електроди викликає проходження струму по колу вільно розміщених гранул у режимі стохастичної комутації. Використання низьких напруг та невеликих міжелектродних проміжків, дає змогу забезпечувати режими, в яких до 85% усієї накопиченої енергії на конденсаторі використовується для локального розігрівання поверхні контактуючих гранул.

Реакційна камера в перерізі має вигляд піщаного годинника продовгуватої форми, завдовжки 500 мм, що складається з двох зон. У верхній робочій зоні камери розташовані два електроди. Міжелектродний простір заповнений шаром струмопровідних гранул. Нижня частина камери призначена для сепарації, осаджування та збирання одержуваного матеріалу необхідного розміру.

Рис. 2. Загальний вигляд експериментального комплексу для електроіскрового диспергування

В зоні утворення імпульсних плазмових каналів шару струмопровідних гранул електричний опір, який залежить від напруги і частоти розрядних імпульсів, є незначним за величиною і нелінійно та стохастично змінюється. Тому, для стабілізації цих параметрів запропоновано оновлення струмопровідного шару новими гранулами, у міру їх спрацьовування, що є додатковим каналом стабілізації електричних розрядів. Крім того, утилізація продуктів електричної ерозії, за рахунок запропонованої конструкції розрядної камери, забезпечує стабільність опору струмопровідного шару та, у кінцевому підсумку, призводить до стабільності основних електрофізичних параметрів процесу електроіскрового диспергування.

Результати досліджень. Для експериментальної розрядної камери об'ємного електроіскрового диспергування шару струмопровідних гранул у процесі проведення експериментів встановлено, що основними параметрами, які впливають на дисперсність мікро- та нанофракцій є параметри розрядного контуру: ємність, активний опір, індуктивність і напруга на ємності.

Так, крім основних параметрів розрядного кола, безпосередньо впливають на ймовірний маршрут перерозподілу енергії параметри струмопровідного шару, а саме: геометрія та стан поверхні, матеріал гранул металу (теплофізичні характеристики) та опір шару гранул. Небажаним режимом є випадок, коли на всій ділянці кола виникає активний опір і енергія конденсатора за законом Джоуля-Ленца трансформується у теплоту нагрівання робочого середовища. Регулярними складовими процесу є омичні втрати енергії контуру та енергії іонізації міжелектродного проміжку. Безпосередній внесок в утворення дисперсної фази дає теплова енергія каналу. Одночасно,

частина енергії, що подається в канал, використовується на випромінювання, розширення та генерацію ударної хвилі.

Вивчення впливу електричних параметрів розрядного кола на механізм руйнування електродів і шару контактуючих гранул та утворення нанорозмірної фракції в продуктах ерозії, дає змогу виокремити як головні чинники процесу напругу заряджання конденсатора U_0 та його ємність C . Разом з тим, враховуючи специфіку струмопровідного шару, набуває не менш значного впливу характер розміщення металевих гранул, які впливають на інтегральний опір реакційної камери R_k . Забезпечення мінімального значення опору камери та виконання умови

$R_{kmin} \geq 2\sqrt{L/C}$, дає змогу уникнути критичного режиму енерговведення.

Одночасно, значення R_{kmax} повинно забезпечувати уникнення режиму неробочого (холостого) ходу джерела живлення.

Очевидно, що зі збільшенням U_0 збільшується запас енергії, що є на конденсаторі:

$$W_c = 0,5 \cdot U_0^2 C \quad (1)$$

де U_0 – напруга заряджання конденсатора, В;

C – ємність конденсатора, Ф.

Відповідно до схеми (рис. 1), перетворення енергії електроіскрового процесу відбувається так, що до розрядного (плазмового) каналу вводиться енергія W_k , результуюча складова якої дорівнює:

$$W_k = \int I(t) U(t) dt, \quad (2)$$

де $I(t)$ – потокове значення струму, А;

$U(t)$ – потокове значення напруги, В.

Енергія W_k є більшою частиною запасеної енергії на конденсаторі і пропорційно енергії W_c збільшується енергія W_k . Якщо знехтувати омичними втратами розрядного контуру (W_r), омичним нагріванням контактів (W_R) та прийняти, що енергія іонізації міжелектродного проміжку W_i не є визначальною в енергетичному балансі процесу, то зі збільшенням U_0 збільшується тепловий вплив на поверхні контактуючих гранул і, відповідно, посилюється їх руйнування внаслідок плавлення та випаровування у локальних об'ємах.

Збільшення ємності C конденсатора до величини 300...500 мкФ не тільки підвищує загальну енергію процесу руйнування, але й суттєво подовжує тривалість розряду, що, разом зі збільшенням напруги заряджання U_0 , викликає переважно плавлення поверхонь гранул та утворення мікрофракції з розмірами частинок 10...500 мкм. Зменшення ємності конденсатора до величини 25 мкФ і нижче, помітно зменшує енергію розряду, при цьому випаровування практично не відбувається, а руйнування поверхонь гранул здійснюється тільки за рахунок локального плавлення.

Висновки

1. Розроблена експериментальна розрядна камера для отримання порошкових матеріалів дає змогу досліджувати особливості підводних низьковольтних розрядів. У процесі експериментів встановлено, що основними чинниками, які впливають на дисперсність мікрофракцій є параметри розрядного контуру: ємність (переважно 300...500 мкФ), активний опір, індуктивність, і напруга на ємності, а також електрофізичні процеси, що протікають у розрядній камері.

2. У процесі експериментальних досліджень було встановлено параметри розрядного контуру, що забезпечують необхідні розміри мікрота нанофракцій для виготовлення електроконтактних матеріалів.

Список літератури

1. Бабіч І. Л. Спектроскопія плазми електродугового розряду між композитними електродами Ag–Cu / І. Л. Бабіч, В. Ф. Борецький, А. М. Веклич та ін. // Электрические контакты и электроды. – К. : Ин-т пробл. Материаловедения НАН Украины, 2010. – С. 82–115.

2. Золотых Б. Н. О физической природе электроискровой обработки металлов / Б. Н. Золотых // Электроискровая обработка металлов. – М. : Наука, 1957. – Вып. 1. – С. 38–69.

3. Лопатько К. Г. Структура та властивості наночастинок, отриманих електроіскровою обробкою міді та срібла / К. Г. Лопатько, Є. Г. Афтанділянц, Я. В. Зауличний, М. В. Капець // Металознавство та обробка металів. – 2009. – № 3. – С. 57–62.

4. Щерба А. А. Анализ методов повышения эффективности электроэрозионной коагуляции при очистке водных сред / А. А. Щерба, С. Н. Захарченко, К. Г. Лопатько, Є. Г. Афтанділянц // Технічна електродинаміка. Тематичний випуск. Силова електроніка та енергоефективність. Ч. 2. – 2008. – С. 120–125.

5. Щерба А. А. Разрядно-импульсные системы производства нанокolloидных растворов биологически активных металлов методом ОЭИД / А. А. Щерба, С. Н. Захарченко, К. Г. Лопатько [и др.] // Праці ін.-ту електродинаміки НАН України. – 2010. – Вип. № 26. – С. 152–160.

РАЗРЯДНО-ИМПУЛЬСНАЯ СИСТЕМА ПРОИЗВОДСТВА ИСКРОЭРОЗИОННЫХ ПОРОШКОВ МЕТАЛЛОВ С ВЫСОКОЙ ЭЛЕКТРОПРОВОДИМОСТЬЮ

А. В. Жильцов, В. В. Коробский, С. А. Лапшин, Г. А. Гранкин

Аннотация. Приведены результаты работы по созданию экспериментального комплекса для осуществления объемного электроискрового диспергирования токопроводящих электроконтактных материалов. Исследовано влияние энергетических параметров разрядного контура на дисперсность микро- и нанофракций порошка.

Ключевые слова: электрический разряд, объемное электроискровое диспергирование, электроискровой синтез, плазма, порошки металлов

DISCHARGE PULSE SYSTEM FOR SPARK EROSION POWDERS OF METALS WITH A HIGH ELECTRICAL CONDUCTIVITY

A. Zhiltsov, V. Korobsky, S. Lapshin, G. Grankin

Annotation. *The results of work on creation of the experimental complex for dispersion of the bulk electric-conductive materials. The influence of the energy parameters of the discharge circuit to dispersing micro- and fractions of nanosized powder.*

Key words: *electric discharge, dispersing volume-tension, electric spark synthesis, plasma, metal powders*

УДК 631.3

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КЕРУВАННЯ ВПЛИВОМ ОПТИЧНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА БІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ФОТОРЕАКТИВАЦІЇ

Л. С. Червінський, доктор технічних наук

Т. С. Книжка, кандидат технічних наук

О. І. Романенко, асистент

Я. М. Луцак, аспірант*

e-mail: lchervinsky@gmail.com

Анотація. *Розглянуто теорію пояснення первинного механізму процесу фотореактивації, яка дає змогу прогнозувати цей процес та використовувати його реальних умовах одержання продукції тваринництва й птахівництва.*

Ключові слова: *фотореактивація, фотон, біологічні об'єкти, оптичне випромінювання*

Нещодавно встановлене явище фотореактивації, яке проявляється в зменшенні дії на біологічні системи та організми від короткохвильового оптичного випромінювання подальшим опроміненням більш довгохвильовим випромінюванням, привертає дедалі більшу увагу вчених фотобіологів усіх країн світу [1, 2].

Мета досліджень – визначення фотореактивації біологічної дії конкретної ділянки спектра оптичного випромінювання, як методу кількісного регулювання впливу на біологічний об'єкт.

Матеріали та методика досліджень. У роботі застосовуються методи оптичного аналізу в межах квантово-механічної теорії.

---

* Науковий керівник – доктор технічних наук, професор Л. С. Червінський

© Л. С. Червінський, Т. С. Книжка, О. І. Романенко, Я. М. Луцак, 2016